

KIRŞEHİRLİ İŐA'NIN DÂSTÂN-I İBRÂHİM'İ VE DİLİ

Dr. Kâzım KÖKTEKİN*

1. Giriş

Sözlük anlamı hikâye, kssa olan "destan", aynı zamanda halk edebiyatımızın da nazım Őekillerinden birinin adıdır. Destanların Türk kültür ve edebiyatı içinde mühim bir yeri vardır. Destanların bir bölümünün hayali olmasına karşın, bir bölümü de tarihî olaylara dayanır. Tarih boyunca Türk destanlarını iki ana sınıfa ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi Yaratılış, Saka, Oğuz, Bozkurt, Ergenekon gibi destanları içine alan **İşlâmiyetten nceki Türk destanları**, ikincisi ise Manas, Çingiz Han, Timur, Seyyid Battal Gazi, Danişmend Gazi gibi destanları içine alan **İşlâmiyetten sonraki Türk destanlarıdır**.¹

Eski Anadolu Türkçesi, genel olarak 12. yüzyılın ortalarından 15. yüzyılın ortalarına, hatta 16. yüzyıla kadar Anadolu'da kurulup gelişmiş olan yazı diline verilen bir addir. Anadolu bölgesi, ancak Türklerin Anadolu'yu zapt ettikten sonra bir Türk lkesi hâlini almıştır. Dolayısıyla Türklerin bu bölgede oluşturdukları dilin içine Orta Asya yazı dilinin bir takım özellikleri girmiştir. Mecdut Mansuroğlu'nun dediği gibi "... Geldiklerinde yazılı edebiyatları bulunmayan bu Türklerin (Oğuzlar) ileri gelenleri Arap ve Fars edebiyatlarını örnek tutarak o dillerde yazdılar. Az sonra, birinci derecede dinî-ahlâkî eserleri geniş kalabalığa tanıtmak ihtiyaı ile, gkle türkçe ve rumca yazmalar başladı. Bundan da kolayca anlaşılacağı üzere, Anadolu'da türkçe yazılırken, umumî bir yazı dili bulunmadığından, yerli konuşmalardan faydalanılmıştır. Yerli ağızlarla türkçe eserler merkezî idarenin yıkılması ve Anadolu Beyliklerinin türemesi zamanına rastlayan XIV. yüzyılda çok arttı. Anadolu'da yazı dili birliğine ancak Osman oğullarının hakimiyetlerini genişletmeleri sonunda elde edilen siyâsî birlikle kavuşabilmiştir".²

Anadolu'da Türkçe XII. yüzyılın ilk yarısında yazıya geçmeye başlamış, ilk edebî eserler Anadolu Selçukluları'nın son Beylikler döneminin ilk yarılarında yazılmıştır. Bu dönemlerde her ne kadar Arapça ve Farsça resmî dil olarak devam etse de hiç Őüphesiz Türkçe halkın dili olmaya devam etmiştir. Bir taraftan edebî eserlerin bir bölümü Farsça ve Arapça olarak yazılıyorken, diğer taraftan da Türkçeye tercümeler yapılıyor ve Türkçe eserler kaleme alınıyordu.

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Oğrt. Üyesi.

¹ Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, "Türk Destanları", Türk Kültürü, C. 3, S. 33 (1965), s. 577-582.

² Mecdut Mansuroğlu, "Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Başlama ve Gelişmesi", TDED, C.IV/3, (1951) s. 217.

Bir kısmı Beylikler döneminde ve bir kısmı da Osmanlılar döneminde yazılmış Mevlâna'nın eserlerinde yer alan Türkçe beyit ve ibareler, Sultan Veled'in mesnevileri ve divanındaki Türkçe gazeller, Dehhâni'nin eserleri, Ali'nin hece vezni ve dörtlükler hâlinde yazdığı *Kıssa-ı Yûsufu*, yazarı ve yazıldığı yer belli olmayan *Behçetü'l-Hadâik Fi-Mevzeti'l-Halâyık*, Şeyyad Hamza'nın *Yûsuf u Zelihası*, Yunus Emre'nin *Risâletü'n-Nushiye ve Divânı*, Süle Fakih'in *Yûsuf u Zelihası*, Ahmed Fakih'in *Çarh-nâme ve Kitabu Evsâf-ı Mesâcidi's-Şerifesi*, Gülşehri'nin *Mantiku't-Tayrı ...* gibi Eski Anadolu Türkçesinin ilk mahsullerinin yanında, dinî-destanî nitelikte, hacim bakımından çok hacimli sayılamayacak ve pek çoğunun yazarının kim olduğu bilinmeyen eserlerden *Dâstân-ı Yiğit*, Tursun Fakih tarafından yazılan *Muhammed Hanefi Cengi*, *Kıssa-ı Mukaffa*, *Mevlid-i Hadicetü'l-Kübra*, *Dâstân-ı Hamâme (Güvercin Destanı)*, *Dâstân-ı Kesikbaş*, *Dâstân-ı İbrahim (Vefât-ı İbrahim)*, *Hikaye-i Delleü'l-Muhtel*, Hz. Ali'nin yaptığı savaşları anlatan *Feth-i Kala-ı Selâsil* ile *Canâdil Kalesi*, *Dâstân-ı İbrahim Edhem*, *Ahmed Haramî*, *Kız Destanı*, ve *Hatun Destanı* gibi mesnevi tarzında yazılmış eserler de mevcuttur. İşte bunlardan biri de Kırşehirli İsa tarafından XIII. ya da XIV. yüzyıllarda yazılmış olduğu tahmin edilen ve dinî bir halk destanı olma özelliği taşıyan *Vefât-ı İbrahim* veya *Dâstân-ı İbrahim* olarak bilinen eserdir. Burada şunu da belirtmeliyiz ki İbrahim ile ilgili küçük çaplı mesneviler arasında *Dâstân-ı İbrahim (Vefât-ı İbrahim)* ile müellifi bilinmeyen *Dâstân-ı İbrahim Edhem* ve *Dâstân-ı Hz. İbrahim (Halilname)* birbirine karıştırılmamalıdır.

Aslında bu tip hacimsiz, geniş halk kitleleri tarafından sevilen ve meclisler hâlinde okunan eserlerin çok sayıda yazmasının olması pek tabiidir. Ancak bu eserler bir cilt oluşturacak kadar hacimli olmadıklarından ya değişik konuları içeren mecmualar içinde ya da birkaç tanesi bir ciltte yer almaktadır. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı bu eserlerin varlığı bilinmemektedir.

İncelemeye çalıştığımız *Dâstân-ı İbrahim* yazması, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Bölümü'nde Satın Alınanlar (SA) el yazmaları arasında 14 numarada kayıtlı yazmanın 7^b-12^b yapraklarında yer almaktadır. Bu el yazması eserde *Dâstân-ı İbrahim*'den başka 1^b-6^b arasında Kesik Baş Destanı, 13^a-18^a arasında *Hatun Destanı* 18^b-24^b arasında ise *Meyyit-i Hammal* hikayesi yer almaktadır. El yazması 20x14.5, 16x11 cm, 11 satır, 24 yaprak, sırtı bez ebrulu karton cilt ve nesih el yazısı ve hareketli olma özelliklerini taşır.

Söz konusu el yazmasında *Dâstân-ı İbrahim*'in müellifi Kırşehirli İsa olarak verilmiş, yazılış tarihi ve yazılış yeri verilmemiştir.³ Müstensih Bekir bin

³ Metnin 115. beyti

Kırk şehirli 'âşinüñ dirligi yok

Ey Kerîm hazretinde günâhum çok

biçimindedir. Bu beyitte yer alan "Kırk şehirli 'âşinüñ" ifadesinin bir müstensih hatası olarak bu şekilde yazılmış olabileceğini, bu ifadenin "Kırşehirli 'İsanuñ" olarak okunmasının

Osman adında biridir. İstinsah tarihi yıl olarak ... sene ibaresi koyulmasına rağmen yazılmamışsa da ay olarak Şevval ayının başlarıdır. Yazmanın diğer bölümlerinde de (diğer destanlar) istinsah tarihine rastlanmamıştır. Ancak *Dâstân-ı İbrahim*'in 116. beyti olan

Sirâcu'l-Kulüb dirler bir kitâb
Andan açıldı başıa işbu cevâb

beytinden yola çıkarak, *Sirâcu'l-Kulüb*'un Ahmed-i Dai'nin eseri olduğu, Ahmed-i Dai'nin de 14. yüzyılın sonları ve 15. yüzyılın başlarında yaşadığı düşünülürse bu destanın *Sirâcu'l-Kulüb*'un yazılış tarihinden daha sonra yazılmış olabileceği söylenebilir.

Vasfî Mahir Kocatürk, *Vefât-ı İbrahim* ile bir yazmasının Afyon Kitaplığı'nda olduğunu belirttiği *Dâstân-ı İbrahim*'i ayrı ayrı destanmış gibi ele almışsa da⁴ ben bu kanaatte değilim. Belki değişik başlıklarla destan verilmiş olabilir. Nitekim her iki başlık altında da Hz. Peygamberin oğlu İbrahim'in vefatı anlatılmaktadır. Bu esere ulaşmaya gayret ettik. Ancak Afyon Kitaplığı'ndaki el yazması eserlerin Millî Kütüphâne'ye devredilmesi ve burada bazı karışıklıkların meydana gelmesinden dolayı esere ulaşmamız mümkün olmadı. Amil Çelebioğlu'nun *Dâstân-ı İbrahim (Vefât-ı İbrahim)* başlığı altında tanıtmaya çalıştığı destanın konusu ile bizim araştırma konusu ettiğimiz destanın konusu aynıdır.⁵ Prof. Dr. Mustafa Özkan müellifinin Kayserili İsa olduğunu söylediği⁶ *Vefât-ı İbrahim* yazması Amil Çelebioğlu'nun bize konusunu verdiği (Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Yeni Yazmalar nr. 520/3, vr. 50^a-54^b) yazmadır. Buradan hareketle, Türk edebiyatındaki *Dâstân-ı İbrahim* ile *Vefât-ı İbrahim*'in aynı eser ve aynı müellife yani Kırşehirli İsa'ya ait olabileceğini söyleyebiliriz.

Bu ve benzeri eserlerin özellikle halk dili ve halk dilinin imlasını yansıtması ve bu özelliklerin tespit edilmesi açısından önemli olduğu kanaatindeyim. Daha önce yazmış olduğum "Eski Anadolu Türkçesi ile Yazılmış Hatun Destanı ve Dili"⁷ adlı makalede bu tip eserlerin halkın kullandığı dilin imlasını yansıttığı kanaatine sahip olmuştum.

Dâstân-ı İbrahim her ne kadar aruzun fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbıyla yazılmış olsa da metinde bu kalıbın uygulanmasında bazı bozuklukların olduğu görülmektedir. Hatta zaman zaman hece ölçüsünün kullanıldığına rastlamak da mümkündür. Biz bu aruz hatalarını eserin halk imlasını yansıttığını düşünerek çok

daha doğru olacağı kanaatindeyim. Zaten buradan hareketle bu mesnevinin Kırşehirli İsa'ya ait olduğunu söyleyebiliriz.

⁴ Vasfî Mahir Kocatürk, Türk Edebiyatı Tarihi, Ank. 1970, s.148-149.

⁵ Amil Çelebioğlu, Türk Edebiyatı'nda Mesnevi (XV. yy'a kadar), İst. 1999, s. 82-83.

⁶ Prof. Dr. Mustafa Özkan, Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, İst. 1995, s. 71.

⁷ Dr. Kâzım Köktekin, "Eski Anadolu Türkçesi ile Yazılmış Hatun Destanı ve Dili" Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 12, (1999) s. 1-30.

fazla tamir etme gayreti içinde olmadık. Kaldı ki bu tip eserlerin çok fazla sanat endişesi taşınması da söz konusu değildir. Aruz hatalarının yanında, kafiye ile ilgili olarak 4 ve 58. beyitlerde düzensizlik de mevcuttur.

2. Dâstân-ı İbrâhim'in İmlâsı ve Dili

Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış eserlerin hemen hepsinde tam bir imlâ tutarlılığı görülmemektedir. *Dâstân-ı İbrâhim*'de de bazı kelimelerin farklı şekillerde yazıldığını görüyoruz:

ķamu	: قامو	1,	قامو 9
niçe	: نيچه	4,	نيچه 5
İbrâhim	: ابراهيم	26,	ابراهيم 31
oğlan	: اوغلان	56,	اوغلان 47
ođlancuķ	: اوغلانخورقلر	70,	اوغلانخورقلر 79
‘ayāl (<‘ıyāl)	: عيال	16,	عيل 7
cân	: جنى	89,	جهم 89
ķapu	: قبودن	23,	قبويه 61
saña	: ساكه	34,	ساكا 59
yüri-	: يري	57,	يوري 58

Eski Anadolu Türkçesini Standart Türkiye Türkçesinden ayıran en belirgin özelliklerden biri dudak (düzlük-yuvarlaklık) uyumunun zayıflığı ve vokallerde genel bir yuvarlaklaşma eğiliminin olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında metnimizde yuvarlaklaşma tam değildir. Aynı ekin vokali çoğunlukla yuvarlak olurken, bazen de düz olabilmektedir. Bunlar:

Zarf-fiil eki -up/ -üp: giy-üp 108, oķu-yup 49, tol-up 72, 84, sığınup 92.

Zarf-fiil eki -uban/ -üben, -iban: var-uban 55, ķorķ-iban 89, giy-üben 6.

Zarf-fiil eki -u/-ü: ağla-yu 33, tağla-yu 33, di-yü 45, 88.

Faktitif eki -dur/-dür-; -ur/-ür-: dön-dür- 30, göyün-dür- 55, yan-dur- 40; bit-ür- 66, yit-ür- 98.

Bildirme eki +dur/+dür: maşlahat+dur 55, atam+dur 104, farz+dur 14, firāk+dur 14.

Sıfat-fiil eki -dük: sevdüğün 133, sevdüğüni 114.

Yön eki +erü, +eri: il+erü 23, iç+erü 23, il+eri 105.

Fiilden isim yapım eki -gü: sev-gü 25.

İyelik eki +(u)m/(ü)m; +(ı)m+(i)m: cân+um 63, ümmet+üm 29, yirler+üm+e 40, üstād+ım+uñ 69, ķarındaş+ım 70.

İyelik eki +(u)ñ/(ü)ñ: ümmetüñ 31, ĥâlüñ 74, diz+üñ+i 86.

İyelik eki +(ı)muz: yār+ımız 74.

İyelik eki +ñuz: ara+ñuzda 76.

İlgi eki +uñ/+üñ; +nuñ: analar+uñ 3, 5, ölen+üñ 78, dîñüm+üñ 30, Muştâfâ+nuñ 39.

Sıfat eki +lü/+li: sevgü+lü 74, Kırşehir+li 115.

Görülen geçmiş zaman eki -du+m/-dü+m: yaz-du+m 120, al-du+m 77, okıyugel-dü+m 54.

Görülen geçmiş zaman eki -dü+ñ: eyle-dü+ñ 2, 103.

Geniş zaman eki -ir; -ur/-ür: vir-irsin 1, cyd-ür 32, 46, tolan-ur, şulan-ur 42.

Emir eki -üñ: id-üñ 75, bil-üñ 4, 41.

Emir ek -ñuz/-ñüz: unutmā-ñuz 78, dîñle-ñüz 56.

Emir eki -sun/-sün: kıl-sun 28, gel-sün 46, virme-sün 26.

Metinde bir kısım ekler ise sürekli düz vokal taşırlar. Bunlar:

Yükleme hali eki +ı/+i; +nı/+ni: bu+n+ı 28, 37, ün+i 5, gün+i 5, acısı+nı 38, gözü+ni 80.

İyelik eki +ı/+i; +sı/+si: yol+ı+nda 48, nür+ı 49, göz+i+ni 80, acı+sı+nı 38, ölü+si+n 38.

Görülen geçmiş zaman eki -dı/-di: yat-dı 45, dur-dı 33, gör-di, yürü-di 35.

Görülen geçmiş zaman 3. çokluk şahıs eki -dılar/-diler: sor-dılar 73, gör-diler 61.

Anlatılan geçmiş zaman eki -miş: dut-mış+dı 36.

Bildirme geniş zaman 2. teklik şahıs eki +sın/+sin: teferrüc+sin 59, melül+sin 74.

Emir 2. teklik şahıs eki -gil: söyle-gil 106, di-gil 106.

Zarf-fiil eki -icek; -ince: gör-icek 63, itme-yince 113.

Fidâ 29, miyl 26, cırâğ 30, kaçmaydı 41, vidâ 75, gibi kelimelerin ve geniş zaman eki -ür yerine -ir (virirsin 1), istek kipinin 1. teklik şahısı -ayum/-eyüm yerine -um/-üm (işleyüm 27, bağışlayum 27), geniş zaman 2. teklik şahıs ekinin bir yerde -sın yerine -suñ, yükleme hali ekinin bir yerde +n yerine +ñ ile yazılması öyle sanıyorum ki halk dilinin imlasından kaynaklanan bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu metinde, özellikle Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan, barķıl- 8 “bırakılmak, salıverilmek, sarkıtılmak”, dün 8 “gece”, yigirmi 9 “yirmi”, kamu 9 “hep, herkes”, kanı 10 “hani”, bay 12 “zengin”, yavlak 16 “pek çok”, issi 21 “sahip, malik”, kanķı 28 “hangi”, eyt- 34 “demek, söylemek”, kimsene 38 “kimse”, göyündür- 40 “yakmak, yaktırmak”, taşra 49 “dışarı”, tapu 43 “huzur, makam”, balķ ur- 49 “parlamak, parıldamak”, ur- 52 “vurmak”, tapu kıl- 52 “boyun eğmek, itaat etmek”, göndür- 55 “uğurlamak, göndermek”, sin 65 “mezar”, etmek 70 “ekmek”, göyün- 76 “yanmak”, top 76 “bütün”, bile- 79 “dolanmak, sarılmak”, yasta- 87 “yaşlamak, dayamak”, şol 92 “şu, o”, yas kıl- 93, “yas tutmak”, yu- 95 “yıkamak”,

toluğu- 104 “ağlayacak gibi olmak; sinirlenmek”, çanda 103 “nerede”, berk eyle-
114 “sağlamlaştırmak” ve yarlığa- 117 “suç bağışlamak” gibi kelimelerle de
karşılaşmak mümkündür.

3. Sonuç

Sonuç olarak, genellikle 14. ve 15. yüzyıllarda yazılmış, Eski Anadolu
Türkçesi özelliklerini kısmen de olsa yansıtan ve bir kısmının kim tarafından
yazıldığı belli olmayan, böyle hacimsiz eserlerin de ele alınıp incelenmesi Türkiye
Türkçesi Tarihi'nin hem fonetik hem de morfolojik yönlerinin aydınlatılmasına az
da olsa ışık tutacaktır. Bu eserlerin sanat endişesinden uzak olduğu, eserlerde
uygulanan vezin ve kafiye düzeninin çok sağlıklı olmamasından anlaşılmaktadır.
Ayrıca bu tip eserlerin bir takım halk imlası özelliklerini tespit etmede önemli bir
role sahip olduğu da açıktır.

4. Metin

HĀZĀ DĀSTĀN-I İBRĀHĪM

[7^B] Ey Kerîm sensin kamu şabr idenlere
Hem şabırlık sen virirsin kalmışlara

Bu ne dertdür bu ne firğat bu ne āh
Kim bize vaşl eyledüñ ey pâdişāh

Dünyāda ecel yili durmaz eser
Ey niçe añalaruñ bağrın keser

Ey niçe kardaş[ı] kardaşdan ölüm
Ayrur derd-i firākıla bilüñ

5 Ey niçe añalaruñ geçdi günü
Girmedi kulağına oğlu üni

Ey niçelerüñ yüregın tãğladı
Ey niçeler yas giyüben ağladı

Ey niçeler rüzī bar kıldı ‘ayal
Şofıra anuñ elinden aldı ecel

Şaldı toprak için ol yüzleri
Dün gibi giçer dāyim gündüzleri

- Katı yüz biñ yigirmi dört nebî
 İçdi kamu hep ölüm şerbetini
- 10 Kanı ol Süleymān [u] ya nebî
 Bul[a]madı anlar bu rence edvî
- [8^a] Ölüml ayırur nice yārenleri
 Birbirile toğrı yol varanları
- Ne oğlan dir ne yigit ne koca
 Ne yoğsul dir ne bay dir ne hoca
- Devür birdür aña ey dīn eri
 Vir şalāvāt şāzī kıl peygamberi
- Yine firāđdur size vü hem bize
 Bu firāđdan ağlamak farđdur bize
- 15 Ol ‘ālem fağrı Muħammed Muştafā
 Ol dağı gördi bu derdi ey şafā
- Bir ‘ayāl virmişidi aña Kerīm
 Hüsni yavlağ ħübdı adı İbrāħīm
- Yūsufñ ħüsni yüzinde ħālıdı
 Dāvud āvāzı katında lālıdı
- Hüsni yavlağ ħüb cemāl ü pür-kemāl
 Hem Muħammed oğlı hem şāħib-kemāl
- ...İbrāħīm mektebe virmişidi
 Ol dağı Qur’ānı öğrenmişidi
- 20 On dört yaşına varmışdı İbrāħīm
 Gör neler kıldı aña ol Kerīm
- İbrāħīmüñ üstādı ‘Osmānıdı
 Ol ħayā issi ‘aceb sultānıdı
- [8^b] Bir gün evde otururdu Muştafā
 Gör ne kıılır aña çarĥ-ı bī-vefā
- ‘Azrā’il girdi kapudan içerü
 Selām virdi resüle geldi ilerü

Didi kim yâ resûl u virdi selâm
Selâm içredür esenlik ve's-selâm

- 25 Bir göñülde iki sevgü sıgmaya
Allâh emrin hiç kimse yıkmaya

İbrâhîmi severise Muştafâ
Ümmetine virmesün miyl-i vefâ

Ne dilersem ümmetine işleyüm
Kim aña İbrâhîmi bağışlayum

Kañkısın dilerise kılsun kabûl
Bunu böyle buyurdi Rabbü'l-ğafûr

Muştafâ dir ümmetüm gerek baña
Fidâ olsun ma'şûm İbrâhîm aña

- 30 Ümmetümden yüzümi döndürmezem
Dînümüñ çırâğını söndürmezem

İbrâhîm anuñ durur kılsun kabûl
Ümmetüñ bağışlaram olma melûl

‘Azrâ’ıl eydür imdi vaqt oldı tamâm
İbrâhîmüñ cânını getür alam

- [9^a] Muştafâ durdı yirinden ağlayu
İbrâhîm derdi yüregin tağlayu

Eydür ey gönüm yimişi İbrâhîm
Ne tiz irdi saña taqdîr-i Kadîm

- 35 Yürüdi mekteb yoluna Muştafâ
Bir ‘alâmet gördi anda ol şafâ

İbrâhîm Qur’ân okırdı meger
Gökyüzin tutmuşdı ferîşteler

Muştafâ bunu görüben kıldı âh
Bu ‘ayâl derdi ne düşvâr olur âh

Allâh ‘ayâl acısını virmesün
Kimsene oğlı ölüsin görmesün

Hak Çalap Cebrâyile kıldı hitâb
Tiz iriş Muşafânuñ ahını kap

- 40 Göklerüme çıkarsa göyündürür
Yirlerüme dokunursa yandurur

Çapmaydı Cebrâ'il ahın anuñ
Yanaydı yir ü gök bellü bilün

Yidi kez mekteb-hâne'î tolanur
Gözyaşından ol soğaklar şulanur

Resül geldi mektebüñ kapusına
Geldi bir oğlan resül tapusına

- [9^b] Muşafâ oğlana eydür ey şabî
İbrâhîm n'eylerdi şimdi yâ ebî

- 45 Eyidür Kur'ân okurken nâ-gâh
Başım agrır diyü yatdı nâ-gâh

Resül eydür yatmasun gir içerü
Okuyuvirgil anı gelsün berü

Oğlan girdi eydür kim yâ İbrâhîm
Biz kamu yoğsul sen bay İbrâhîm

Ol atañ yiryüzintün serveri
Mü'minlerün dîn yolında rehberi

Okuyup geldi seni taşra turur
Kim yüzünüñ nûrı 'arşa balğ urur

- 50 İbrâhîm eydür atam n'eyler beni
İsteyügeldi göreyim dir anı

Ölürisem bārī andan öleyim
Ay yüzünü göreyim cān vireyim

Çıkdı gördi Muşafâ taşra turur
Tapu kıldı 'izzetile yüz urur

Yâ resülü'llâh niye oldı 'aceb
Kim beni istemege oldı taleb

Resûl eydür bir konuğ geldi eve
Seni ister okıyugeldüm ive

[10^a] 55Eydür imdi maşlaşatdur varayım
Varuban hem konuğu göndüreyim

Oğlanuñ elin alup girdi yola
Diñleñüz kim bunlaruñ ħâli n'ola

Resûl eydür iletüce yüri sen
Ey yüregim yağı gözüm nürü sen

İbrâhîm eydür iletüce yüri sen
Atanuñ öñümce yürümek ħaṭâ

Resûl eydür sen teferrücsin baña
N'ideyüm bu ħâli dimezem saña

60 Resûl eydür gitdi vuşlat aradan
Fırâķ şaldı oğul bize yaradan

İkisi bile kapuya geldiler
‘Azrâ’îl muntazırıldı gördiler

Anı gördi İbrâhîm gör n'eyledi
Çığıruban atasına söyledi

Eydür ata bu konuğ ‘azîz konuğ
Göricek korkdı cānum Tañrı tanuğ

Muştafâ eydür niceleri kıldı ħarâb
Onca sarâyı çün kıldı tûrâb

65 Ne sini qaldı anuñ ne eşeri
Gökyüzine tozu hem ħâkisteri

[10^b] Niçe gül yüzleri kıldı siyâh
Sinleri üstünde bitürdi giyâh

İbrâhîm bildi ki bu kez bu kişi
‘Azrâ’ıldür cān almağdur işi

Eydür ata bir şefâ‘at eylegil
‘Azrâ’ilden baña mühlet eylegil

Eytdi bārī mektebūme varayum
Üstādımuñ göñlün ele alayum

- 70 Çok oğlancuqlar sebağdaşımıdı
Tuz etmek yimiş qarındaşımıdı

Dilümi yavuz sözden bekleyüm
Hem anlardan ben helālīk dileyüm

Destür aldı mektebe geldi girü
Gözleri kan yaş toluş girdi içertü

Oğlancuqlar yirlerinden tırdılar
İlerü geldiler haber şordılar

Didiler sevgülü yarımuz nedür hālūñ
Ne melülsın niçe oldı ahvālūñ

- 75 İbrāhīm eydür vidā' idüñ bizi
Ayruş hergiz görmeyiserem sizi

Yüregüm göyüñdi top yandı cānum
Arañuzda azımış ömrüm benüm

- [11^a] Dirligüm eve varıncadur hemān
Mühlet aldum cān viriserem revān

Hem beni unutmañuz öldi diyü
Ölenüñ ardınca kim öldi diyü

Ol oğlancuqlar cümle zārī kıldılar
İbrāhīmüñ boynunu biletiler

- 80 Feryād idüben öper ayağını
Kiminüñ kan yaş tıtdı gözini

Ol oğlancuqlar feryād eyler 'azīm
N'olaydı bağışlaydı seni bize Kerīm

Bu āyet anda geldi [ey] gāfilün
Didiler innā ileyhi rāci'un⁸

⁸ "...Elbette biz ona döneceğiz", Kuran-ı Kerim 2/156.

İbrâhîmi gönderdiler nâzıla
Her biri ağladılar feryâdıla

İbrâhîm evlerine geldi girdi
Gözleri kan yaş toplup girdi içertü

- 85 Resül eydür oğul n'oldı saña
İbrâhîm eydür ecel irdi baña

Başum ağırır benüm cânım atam
Dizüñi yastayuvir bir dem benâm

Yastadı dizini bildi hâlini
Resül aldı eline oğlı elini

- [11^b] 'Azrâ'il oturduğı yirden durur
İbrâhîm kaçar resüle şıgınur

Muştafâ eydür benüm cânım cânı
Korkıban baña şıgınuşuñ ya'nı

- 90 İbrâhîm eydür ata Tañrı için
Korkmadum senüñ 'azîz başuñ-içün

Giderisem bârî yüzüñi göreyim
Ölürisem bârî andan öleyim

'Azrâ'il kaçız ider şol dem anı
Atasına şıgınuş virdi cânı

Medîne ehli kâmusı geldiler
İbrâhîm-çün kâmusı yas kıldılar

Oı Ebû Bekr 'Ömer 'Osman u 'Alî
Cümlesi hep geldiler nebî velî

- 95 Muştafâ eydür 'Osman u 'Ömere
İbrâhîmi yuyuban kefen şara

İbrâhîmi ortaya getürdiler
Yudı 'Osman tız anı göttürdiler

Medîne kavmi namâzın kıldılar
Herbirisi bunca şevâb buldılar

İbrâhîmi duruban götürdiler
Âhîret menziline yitürdiler .

[12^a] Muştâfâ kendi elile yirine
İbrâhîmi koydı anda kabrine

100 Şol dem iki feriştehler geldiler
İbrâhîme gör ne suâl şordılar

Biri dir men rabbüke⁹ yâ İbrâhîm
Tañırım oldurur adı Kerîm

Bir adı Raḥmân durur biri Raḥîm
Bildiler ümmet yolına virildi İbrâhîm

Ol senüñ peygamberüñ kimdür ‘aceb
Tañırını ne dінде eyledüñ taleb

İbrâhîm toluqladı söylemedi
Peygamberüm atamdur dimedi

105 Muştâfâ ileri geldi söyledi
Taşradan oğlana telkîn eyledi

Ey benüm cânım cânı bir söylegil
Hem benüm peygamberüm atam digil

İbrâhîm eydür benüm peygamberüm
‘Âlem faḥrı atamdur bellü bilüñ

Cebrâ’il yas tonuñ giyüp yire
Ḥaḳ selâmın getürür peygambere

Ne dilerse dilesün di[di] Çalab
Dilegi her neyise kılsun taleb

[12^b] 110 Resûl eydür kurbân İbrâhîm aña
‘Âşî ümmetüm bağışlasun baña

Ol bu işi işledi sentüñ-içün
Vir şalāvât sen daḫı anuñ-içün

⁹ “Rabbin kim?” anlamında Arapça bir ifade.

Anuñ ile ol Kerîm lütf işledi
Muştafâya ümmetin bağışladı

Sevdüğün terk itmeyince bu âdem
Dilegi kanda bulısardur müdâm

Sen dağı sevdüğünü terk eylegil
Âhiretde yirtüñi berk eylegil

115 Kırşehirli İsanuñ¹⁰ dirligi yok
Ey Kerîm hazretinde günâhum çok

Sirâcu'l-Kulüb dirler bir kitâb
Andan açıldı baña işbu cevâb

Adını işideni dirileyeni
Raḥmetüñle yarlıgağıl yâ Ğanî

Yâ ilâhî cümle imân ehline
Raḥmet eyle bakma yavuz fîline

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Vir şalâvât Muştafâya ve's-selâm

120 Bunı yazdum yâdigâr olmağ- için
Oқыyanlar bir du'â kılmağ- için

Tamâm oldu bu kitâb intihâsı
Gerekdür kâtibe şerbet behresi

Ḳad ferağâ'l-ḥaḳîrû'l-faḳîrû'l-muḥtâc ilâ raḥmeti'llâhi te'âlâ Bekir bin 'Osmân
ğafere'llâhu lehümâ ve aḥsene ileyhimâ bi-raḥmeti ve'l-mağfire min tesvîdi hâzâ'i-
kitâb fî evâli şehri şevvâli'l-mübârek sene....

¹⁰ Metinde "Kırk şehirli 'aşîñüñ" biçimindedir.